

U sljedećem tekstu, „Bunjevačko ruvo – narodna nošnja Hrvata Bunjevaca“ (str.17-20) autora Krunoslava Šokca, opisani su dijelovi svagdanje i svečane muške i ženske bunjevačke nošnje. U dijelu koji se odnosi na žensko bunjevačko *ruvo* Šokac ističe kako se *starovinsko* žensko narodno ruho proizvodilo u svakome domaćinstvu od domaćeg lanenog, pamučnog platna te od konopljinina platna, svile i sukna. Budući da su Bunjevci kupovali tvorničke svilene tkanine, ne može se tvrditi da su one dio *starovinskog* ruha. Pogotovo se nisu proizvodile u svakome domaćinstvu kako autor na početku piše, već su, što kasnije u tekstu i navodi, *svilena ruva* u modu počela ulaziti krajem XIX. stoljeća pojavom tvornički izrađenih svilenih tkanina. Isto tako, kada govori o lionskoj svili, Šokac navodi kako je ova svila imala istobojne reljefne cvjetne, *plišane grane* i druge motive, previđajući da je bogatstvo i ljepota lionske svile upravo u raznobojnim cvjetnim i drugim motivima, a ne samo u istobojnim. Također, u dijelu kada opisuje *gornju suknju*, autor ističe da su udane žene nosile kao gornju suknju *farbač, sukno*, platno obojeno zagasito plavom *modrom* bojom, no ne treba stajati tkanina *sukno* jer ne pripada skupini platna. To je vunena tkanina, a u skupini platna može biti pamučno, laneno ili konopljino. U dijelu gdje opisuje zimsko odijevanje Bunjevaka (str. 20), navodi vrste zimskih ogrtača (*čurdija, jopka, bunda, reklja, kacabaja i kožuh*) i sve ih svrstava u ogrtače izrađene od jednobojnih tkanina, no kožuh nije izrađen od tkanine nego od janječeg krzna (što autor kasnije u opisu i sam kaže). Riječju, držimo da je u ovome tekstu previše nepreciznosti i netočnosti.

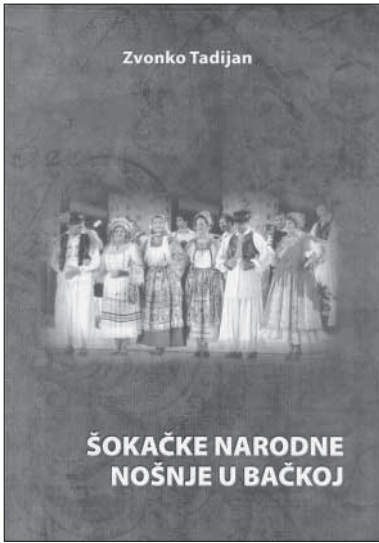
Posljednji napis „Tradicijsko odijevanje Hrvata u Banatu na primjeru sela Starčeva“ (str. 21-23) potpisuje također Ivan Terzić. Autor ističe kako pisane građe o odijevanju pojedinih skupina Hrvata u Vojvodini ima veoma malo, tako da su osnovni izvori za proučavanje ovoga dijela materijalne kulture sadržani u listanju obiteljskih albuma i u sjećanju pojedinih starijih kazivača. Na odjeći Hrvata iz Starčeva vidi se veliki utjecaj i drugih naroda koji su tu živjeli, naročito Nijemaca i Mađara. Simpatičan način razlikovanja je u načinu vezivanja marama, točnije isticanja određenog *čoška* – vrijedilo je da su Hrvatice isticale lijevi *čošak* marama čvršćim škrobljenjem.

Osim relativno velikog broja ilustracija, katalog obiluje i mnogim lokalnim nazivima dijelova odjeće i elementima ukrašavanja, što daje određenu patinu i draž. Naravno, budući da je riječ samo o katalogu uz izložbu, iznesene sadržaje treba razumjeti kao poticaj za iscrpnija istraživanja i opisivanja. Jer, valja upamtiti da je od velikog značaja imati pisane tragove kako bi se nazivi, pojmovi i dijelovi narodne nošnje Hrvata u Vojvodini sačuvali od zaborava.

Kata Suknović

Zvonko Tadijan, *Šokačke narodne nošnje u Bačkoj*, Kulturno prosvjetna zajednica Hrvata „Šokadija“, Sonta, 2011., 65 str.

Potporom Ministarstva kulture Republike Srbije i Pokrajinskog tajništva za propise, upravu i nacionalne zajednice, u drugoj polovici 2011. godine iz tiska je izašla knjiga *Šokačke narodne nošnje u Bačkoj*. Djelo je prvijenac kako

u nakladničkoj djelatnosti Kulturno-prosvjetne zajednice Hrvata „Šokadija“ iz Sonte, tako i samoga autora – Zvonka Tadijana, inače profesora biologije, ravnatelja sončanske osnovne škole i kulturnog djelatnika.

„Tražiti literaturu o bačkim Šokcima, za neupućenog istraživača, bio bi kompliciran i uzaludan posao iz jednostavnog razloga što je gotovo i nema. Naime, u knjigama i napisima o bačkim Hrvatima piše se poglavito o običajima i životu Bunjevaca, a Šokce nalazimo u fusnotama. (...) Tek nekoliko bačkih Šokaca se spominje u literaturi, primjerice Josip Andrić i Ante Jakšić, te poneki iz redova svećenstva. U novije vrijeme pojavljuju se uradci na šokačke teme što ohrabruje i potiče sustavno istraživanje svih segmenata života i rada bačkih Šokaca. (...) Prošlost treba istražiti, sadašnjost kritički sagledati i u budućnost ići s jasnim ciljevima i vizijama. Ne uradimo li to pravilno i na vrijeme, bit će kao da nas nije ni bilo“ (str. 3), započinje na pomalo intrigantni način *Predgovor* autor ove korisne knjige. Ona je, naime,

vrijedni pokušaj da se naznačeni nedostaci i slabosti uspješno nadomjeste.

U *Uvodu*, pak, urednik Zdenko Samardžija ističe sljedeće: „Niti su Šokci oduvijek u Bačkoj, niti su Šokci prvi stanovnici naselja čija prošlost seže duboko u srednji vijek, a nekih i u antiku, pa i prapovijest, niti je Bačka bila prazna i pusta kada su obale rijeke Mostonge i lijevu obalu Dunava koncem XVII. stoljeća naselili Šokci. Šokci su prije seljenja u Baranju, Srijem, Bačku i Slavoniju živjeli u Bosanskoj Posavini. Na seobu je ove Hrvate, katolike, potaknula osmanlijska odmazda nakon povlačenja vojske Eugena Savojskog. (...) Mora da su Šokci na obalama Mostonge i lijevoj obali Dunava prepoznali kulturni krajoлик sličan onomu u starom kraju, negdje na obalama rijeke Bosne ili koje njene pritoke“ (str. 5), zaključuje Samardžija ukaz o povijesti Šokaca u Bačkoj.

Pokraj *Predgovora*, *Uvoda*, zaključaka, *Bilješke o autoru* i *Literature*, knjiga ima još 13 kratkih poglavlja: *Skica za portret bačkih Šokaca – povijesne prilike* (str. 7-13), *Mostonga* (str. 14-18), *Šokci u Bačkoj danas – šokačka naselja u Bačkoj* (str. 19-23), *Šokci u Bačkoj na prijelazu milenija* (str. 24-28), *O nošnjama Šokaca* (str. 29-30), *Izrada narodnih nošnji* (str. 31-34), *Sončanska narodna nošnja* (str. 34-35), *Mijenjanje narodnih nošnji kroz vrijeme* (str. 36-38), *Odjeća za različite prigode* (str. 39-41), *Usporedni pojmovnik narodnih nošnji bačkih Šokaca* (str. 42-44), *Zajednički projekti podunavskih Šokaca* (str. 45-48), *Projekt „Šokačko narodno ruho“* (str. 49-50) te *Izložba šokačkih nošnji u Gradskom muzeju u Somboru* (str. 51-60). Knjiga je bogato ilustrirana s različitim fotografijama šokačke narodne nošnje, a autor je uvrstio

i nekoliko zanimljivih zemljopisnih karata, što knjigu čini prijemčivijom i informativno bogatijom.

Ono što zacijelo može privući veći broj čitatelja ove knjige jest činjenica da su u njoj obrađena sva šokačka naselja u Bačkoj – u knjizi se, naime, donose kratki opisi njihove povijesti te prikaz i opis narodne nošnje u svakom od šokačkih mjesta. U knjizi su tako ukratko kroz ta dva tematska područja opisana naselja: Bereg, Monoštor, Sonta, Bač, Vajska, Plavna, dok se Bođani manje spominju. Od dokumentarne je važnosti i što je autor detaljno prikazao zajedničke projekte kulturnih udruga podunavskih Šokaca u proteklih nekoliko godina, od kojih su vrlo značajni „Tragovi Šokaca – od Gradovrha do Bača 1688.-2008.“ te „Šokci i baština“.

Otvarajući izložbu narodnog ruha bačkih Šokaca u Somboru, Marija Šeremešić je na sljedeći način sažela njegove glavne karakteristike: „Unatoč brojnim lokalnim posebnostima, ruho hrvatskog šokačkog stanovništva je slično i ima brojne zajedničke karakteristike. Po kroju, materijalu, tehnici urešavanja i stilom odijevanja uklapa se u opću sliku tradicijskog šokačkog ruha. Tijekom godina, pod utjecajem kultura drugih naroda i pojavom novih materijala, dolazi i do promjena u tradicijskom ruhu Šokaca. Po načinu odijevanja zasebnom tipu pripada ruho Šokaca Hercegsantova, Bačkog Brega i Bačkog Monoštra, ruho Sonte se razlikuje od tog tipa u detaljima, a posebnu varijantu predstavlja šokačko ruho Bača, Vajske, Plavne i Bođana“.

Sve to, pak, skupa i detaljno je prikazano u Tadijanovoj monografiji – naime, u njoj je cjelovito i pouzdano

opisano šokačko narodno ruho u Bačkoj, čime je jedan dio kulturnog nasljeđa šokačkog dijela Hrvata u Vojvodini primjereno, u etnografskom smislu, obrađeno. Na taj način ova je knjiga od iznimne važnosti za povijest mjesne hrvatske tradicijske kulture. Dobro bi bilo, u tom smislu, kada bi ovo djelo Zvonka Tadijana animiralo i Hrvate iz drugih regija na slična istraživanja njihovoga zanemarenog kulturnog nasljeđa.

Zvonimir Pelajić

Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca, sv. XI. (J), ur. Slaven Bačić, Hrvatsko akademsko društvo, Subotica, 2011., 121 str.

U izdanju Hrvatskoga akademskog društva iz Subotice, početkom srpnja 2012. godine iz tiska je izašao 11. svezak Leksikona podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca. U ovome svesku, koji obuhvaća slovo J, na 121 stranici obrađeno je ukupno 125 natuknica – od biljke *jablan* pa do gospodarskih i društvenih novina *Južna Ugarska*. Natuknice prati 90 ilustracija te 9 uputnica.

Većina natuknica se odnosi na životopise značajnih osoba iz prošlosti i sadašnjosti bačkih Hrvata, čak 72 natuknice (spomenimo neke: liječnica i sufražetkinja *Marcela Jagić*, franjevci *Marijan Jaić*, *Jerolim Jakočević*, *Josip Jakošić* i *Jakov Markijski*, mačevaoci *Eugen Jakobčić* i *Lazar Jaramazović*, akademski slikari *Ivan Jakobčić* i *Stjepan Jozić*, glumac *Ivica Jakočević*, sveučilišni profesori *Klara Jakovčević*, *Stipan Jukić* i *Dezider Jurišić*, nogometaš *Lajčo Jakovetić*, rukometašice *Marija Jakovetić* udana Čolaković, *Jovanka Jurčak* udana Popov i